

Srebrenissadan galanlar we Gazadan galjaklar: Agressiýa garşy simptomatiki jogapkärçilik

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Srebrenissadan galanlar we Gazadan galjaklar: Agressiýa garşy simptomatiki jogapkärçilik SREBRENISSADAN GALANLAR WE GAZADAN GALJAKLAR: AGRESSIÝA GARŞY SIMPTOMATIKI JOGAPKÄRÇILIK

Adorno Oswensimden soñ şygyr ýazmagyň warwarlyk boljakdygyny aýdypdy. Dogry aýdandygyny-da başymyzdan geçirip gördük, düşündik. Ikinji jahan ursunyň statistiki sanlar bilen aňsatja görkezilen rayat ölümleri, gursagynda göterip ýören gyrgynçylyklary biken häzirem şu ýerde durlar. Biz bolsa mysapyrsyraýan şygyrlar, hekaýalar, makalalar bilen bu

medeniýetiň ömrüni uzadyp ýörüs.

Şygyr wagşylykmy näme diýip bilersiňiz. Adornanyň garşysyna-da gazaply nägilelikleri bildirmegiň ýa-da şygyr ýazmagyň, ýatlamagyň, ýa bolmasa ýazgarmagyň näme zyýany bar diýibem sorap bilersiňiz. Aslynda seredende o diýen zyýany-da ýok. Diňe şol meşhur ölüm konslagerlerinde adamlarymyzyň ellerinden alynan şahsy azatlygy, şahsy aň-düşünjäni biz başdan geçirmegimizi dowam etdireliň. Näme bolar öýdýäňiz? Bosniýalylaryň şahsy azatlyklaryny elinden alan, olary özleri üçin şahsyň ýitip giden jemgyýetine, biz we olar üçinem sürä öwrülmeginiň başyny çeken şeýle kontroll, negatiw azatlygyň ýola goýulmagyny perçinlemekden başga hiç zat edemzogam ýogsa. Adorno indi şygyr üçin warwarlygyň wagty geldi diýipdi.

Şygryyet umuman alanda şol döwür nasistleriň elinde gündelik durmuşyň dowam edip gelýändigini, hiç zadyň üýtgemändigini, gündelik meseleleriň adatylygyny ýaňzytmak üçin eýmenç formada döredijiliginı dowam etdirýärdi. Şeýlelik bilen şygryyetdir sungat warwarlyk içre kök urýardy we indi maýorskiý häkimiýetiň topragyndan örñeyärdi. Muňa garşıy çykan sungat bolsa ahlak signaly gaýgysynda ereýärdi, başgaça aýdanda öz namysyny özi depgileýärdi. Sungat iň esasy sütüni bolan sözleri indi ahlak funksiýalarynda gaýyrmaga başlapdy. Medeniýetiň mundan beýlæk nähili ýaramaz maksatlar bilen ulanylышыna şaýat bolupdy. Medeniýetde ýene bir sarsgyn bolaýmasyn diýýän sungat gönümel syýasy jümlelere bürenýärdi. Ortada aforizmatiki boşlukdan başga zat ýokdy. Bolany. Ine, warwarlygyň ýeten derejesi!

Şu ýerde şygryyetiň warwarlygy bilen Srebrenissanyň näme dahly bar diýip bilersiňiz? Göräymäge ýerlikli sorag ýaly. Yöne Srebrenissanyň ýyllyk senesiniň ýakynlaşýan wagtlary edebi-çeper žurnallarymyza göz aýlamagy maslahat berýarin. Hasratyň pornografiýalaşmagy bilen ýüzbe-ýüz bolarsyňyz. Hatda hasam täsin mysal bereýin eger isleseňiz, ýöne bu gezek biziň günlerimizden – Gazadan. Bolup geçýän bu warwarlygyň ortasında medeniýet dünýämize degişli birnäçe şahsyýet eýýämden Gaza temaly sungat eserlerini hödürlemäge başladylar. Özleriçe Gazada garawsyz halkyň çekýän hasratyny haýkyrýarlar, hasraty eşitdirmäge synanyşýarlar. Şeýdilse has köp adam Gazada bolup geçýänlerden habarly bolar diýip pikir edilýär. Elbetde, özleriçe dogry edýän bolmaklary-da mümkün. Emma yzymyza gaňrylyp bir seredeliň, hakykatdanam suwytlı üýtgeşmeleriň

bolmagyna sebäp boldularmy? Ýa-da bolup bilerlermi? Öňümüzde hiçden başga zat dikilýärmi hakykatdanam? Ýa-da has-da erbedi, tankyt edýän medeniýetiniň içinde eräp giden, ony tankyt etse-de hereket taýdan bolup geçenleri oňlayán kartinadan başga näme bar elimizde!

Hakykatdanam hasratyň özünü kanagatlandyrmagyndan başga zat ýok elimizde. Sebäbi açık. Çünkü Adornonyňam gürrüñini edýän sözümüziziň binýadyny guran ideologiýalarymız indi ýok. Mahabatlardan ybarat şygarlara ynanýarys. Sözler hiç bir jemgyyet üçin hiç haçan beýle jadyly bolmandy! Özümüzü hudaýlaryň ýerine goýýarys. Hamana «Genoside nälet!» diýenimiz bilen gyrgynçylygy durzup bileris öýdýäs. Hamana biziň sözümüziziň hereket bilen, hatda barlyk bilen birdigini pikir edýäris! Hakykatdanam ideologiýalarymız ýok indi. Ideologiýalaryň ýoklugynda juda çig-çarsy şirkden başga zat hem ýok indi roýumyzda.

Bolgusyz simulyakrlar bilen doldurupsyňyz. Bize pylan zady aýdyň diýilýär, aýdýas, başga zat oňaramzok. Aýdanda bolar öýdýäs. Bular ýaly sözleriň arasynda şeýlekin başyňy-gözüňi aýlaýy hasratyň pornografiýasynda gysgajyk wyždan kanagatlanmasy bolup kiparlaşýar, soňabaka indiki hasratyň şöhwetine deňiç habarlara-da nämeleriň bolup geçendigine düşünmek üçinem seredemzok.

Elbetde, hormatlanýan tankytçylarymız tankydy belliklerini edýärler. Bize «pylan harydy almaň», «pylan zady ulanmaň», «pylan ýere gitmäň» diýip görkezme berýärler. Emma hiç biri

iriňli çybanyň başyny biziň bilen birlikde ýaraýyn diýenok. Gysgaça aýdanda, tankylaryny çyny bilen etmeýärler, hemme zat dilujundan we kagyz ýüzünde. Olaryň iň ejizi bu totalitar dünýäni tankydy bellikleru bilen düzetjegine ynanýar! Nähili uly akmaklyk! Käbirleri bolsa diňe ýazmagyň hatyrasyna ýazyp wagtyny ötürýär. Şeýtmek bilen bu hasraty näderejede pornografiýalaşdyrýan bolsalar, meseleleri-de şolar ýaly ýonekeýleşdirýärler. Indi jemgyýetiň nezdinde Gazäniň reallygy ýok. Žan Bodriýýaryň Yrak urşuny gören formasynda wirtual söweş äleminde ýasaýarys. Ähli sosial platformlarda uruş habarlaryny, uruş boýunça ýazylyp-pozulýan şonça zady görýaris, emma birine ne seredýäs, ne telefonymza ýa kompýuterimize ýükläp alýas. Piňimizde bolsa-da piňimize däl. Irginlik bar hemmämizde. Ýogsam bolmasa, ölümden bir irip bormy heý?

Palestinaly çaga indi hemmämiz üçin fotosuratlardan we videoşekillerden ybarat... Reallygy ýok we piňimize alýan ýaly bolup görünsek-de, durmuşymzyň ýeke sekundynda-da orny bolmadyk bir topbak suratdan ybarat diňe. Çaga ýa aýal bolmasa dagy nebsimiz agyrmalydyram öýdemzok. Gynançly ýeri, biziň bolşumyzyň olara «haýwanpisint jandarlar» diýýän ysraýyllı ministrden tapawutlt ýeri ýok! Ne-hä biz olary şahsy aň-düşünjesi, şahsy duýgulary bolan adamlar hökmünde görýäs, ne-de olar!

Uzyn gepiň gysgasy, bizi bu hala getiren elbetde biziň özümüz. Emma bu günäniň arhitektorlary beýik senetkärlerimiz, ýazyjy-sahyrlarynyz, beýik medeni tankytçylarymyz, medeni inženerlerimiz. Ideologiyalarymyzy pöwhe ideologiki şygarlar bilen zaýalan, hemme zady sudura, çekeleşige we bolgusyzlyga öwren jedelkeş intelligentlerimiziň hut özi. Tankylaryny hamana oýun meýdançasynda oýunda çykmaǵa gorkýan çagalar ýaly totalitar dünýäniň özlerine beren meýdançasynda oýnap ýören, oýnap ýörkä-de oýnuň düzgünlerinden nägile bolansyraýan gözü ýaşly lellim şahyrana tankytçylarymyz.

Orta çykyp Mahmud Derwüşem şygyr ýazdy, Paul Jelan hem. Beýle bolýan bolsa, bularam warwarlygyň janly mysaly diýjek bolaýmaň birden. Derwüş ilkinji nobatda şahyr däldi. Ol aýdýan sözünü hereketi bilen görkezip bilýän adamdy. Ol warwarlykda biziň birleşisimiz ýaly hiç haçanam birleşmedi! Derwüşiň şygylary gury sözlerden we setirlerden işilendi. Jelan bolsa şonsuzam bu warwarlyga çydam edip bilmedi, bihamal çag ömrünü

soňlandyrdy.

Ine, yzyňza öwrülip bir serediň eseriňize... eserimize! Näme galdy Srebrenissadan? Her bellenilýän senesinde sosial ulgamlardan paýlaşýan gynanç sözlerimiz, krokodil gözýaşlarymyz we her ýyl gaýtalanýlyp duran sözde çeper eserlerimiz... Gyşgaçasy, hiç zat... Yeri, siziň pikiriňizce Gazäniň yzynda näme galar öýdýäňiz?

Soraýaryn bizlerden we sizlerden... ölümىň pornografiýasyn dan başga näme galarka?

Ahmet MANSUR TURAL / ahmettural@hotmail.com

Anna, 19.07.2024 ý. Publisistika